

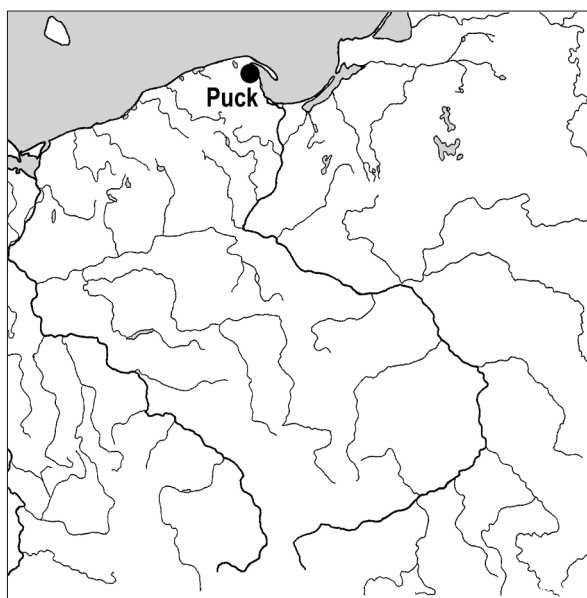
KAROLINA BLUSIEWICZ

PUCK (DZIAŁKA NR 123), WOJ. POMORSKIE. BADANIA W LATACH 2010–2011

Działka miejska nr 123 usytuowany jest w obrębie stanowiska archeologicznego nr 1 (AZP 04-42/31) – średniowiecznego miasta lokacyjnego (**Ryc. 1**). Ratownicze badania archeologiczne na tym terenie prowadzono w dniach od 20 do 30 września 2010 roku w związku z realizowanym projektem rewitalizacji Placu Wolności i dochodzących do niego ulic: 10 Lutego, Morskiej i 1 Maja, zaś ze względu na interesujące wyniki badania kontynuowano od 5 lipca do 2 września 2011 r. (BLUSIEWICZ 2011). Prace prowadzone były przez Instytut Archeologii Uniwersytetu Warszawskiego, z autorką w roli kierownika badań, zaś finansowane były przez Urząd Miasta w Pucku oraz IA UW.

Działka nr 123 mieści się w południowo-wschodnim bloku zabudowy miasta lokacyjnego. Jej frontową część, zlokalizowaną we wschodniej pierzei Placu Wolności, zajmuje gmach neogotyckiego ratusza, wzniesionego w 1865 roku. Badaniami archeologicznymi objęto niezabudowaną tylną część parceli, na której wytyczono cztery wykopy (**Ryc. 2**). Niestety, obszar badań został w dużym stopniu zniszczony przez współczesne ingerencje, w postaci wkopów pod instalacje elektryczne oraz wodno-kanalizacyjne, niszczące dużą część nawarstwień kulturowych. Ponadto, bezpośrednio pod nawarstwieniami współczesnymi, na głębokości około 20–30 cm poniżej powierzchni, odsłonięto strop warstw późnośredniowiecznych, co świadczy o podjętych na tym terenie pracach niwelacyjnych, w trakcie których usunięto nawarstwienia związane z użytkowaniem parceli w czasach nowożytnych. Zatem uzyskane wyniki badań pozwalają na odtworzenie zagospodarowania zaplecza parceli jedynie w jego najstarszym okresie.

Zasiedlenie działki nastąpiło w trakcie kształtowania się miasta lokacyjnego w trzeciej ćwierci XIV wieku, po nadaniu przywileju lokacyjnego w 1348 roku. Wskazuje na to datowanie zabytków ruchomych wydobytych z najstarszych nawarstwień użytkowych podwórza. Rozmierzone wówczas parcele wedle zachowanego przywileju lokacyjnego miały wymiary 3×7 pręta chełmińskiego (BRUSKI 1998: 74), co po przeliczeniu daje 12,96×30,24 m. W toku badań odsłonięto ślady pierwszego podziału parcelacyjnego, w postaci wykonanych w piasku calcowym podłużnych wkopów z relikami konstrukcji drewnianych, interpretowanymi jako pozostałość po grodzie. Biegły one w pobliżu północnej i południowej obecnej granicy działki, zaś odległość między nimi wynosiła około 13 m, wyznaczając szerokość parceli. Podział ten znajduje także odzwiercie-

dlenie w układzie stratygraficznym nawarstwień, odmiennym po północnej i południowej stronie granicy.

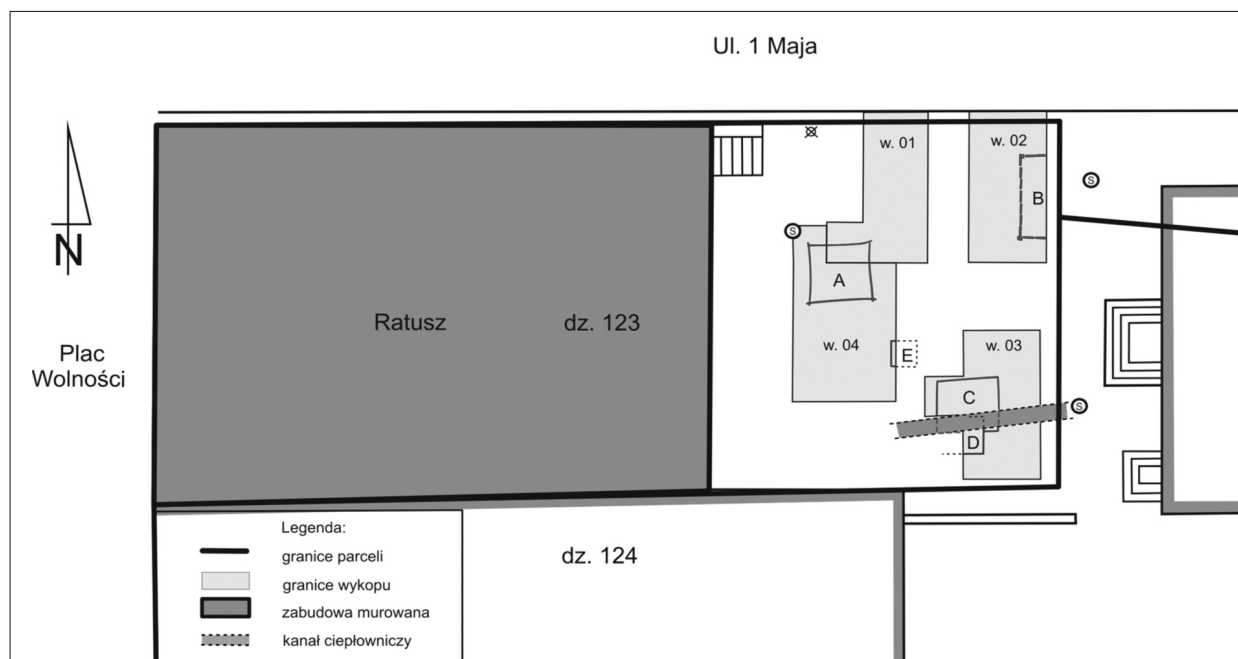
W najstarszym okresie dziejów miasta obszar wytyczonej działki pełnił funkcję zaplecza gospodarczo-sanitarnego, zapewne dla budynków mieszkalnych mieszczących się w jej frontowej części. Niedługo po lokacji, w południowej części podwórza wzniesiono drewniany budynek gospodarczy z podłogą w postaci klepiska. Wkrótce uległ on spaleni, o czym świadczy kilkunastocentymetrowa warstwa pożarowa zalegająca bezpośrednio na przepalanej glinie. Następnie w środkowej części zaplecza wkopano latrynę, zaś teren w jej pobliżu wymoszczono drewnem. Był to duży obiekt o wymiarach 2,3–2,4×2,2 m, z obudową w konstrukcji zrębowej, wykonanej z dranic dębowych, łączonych w narożnikach na obustronne zaciąsy z osłatkami (**Ryc. 2:A, 3**). Dno latryny na głębokości ponad czterech metrów poniżej powierzchni terenu stanowiła zbita glina calcowa. Z desek obudowy pobrano próbki do badań dendrochronologicznych, zaś seria uzyskanych z nich dat, zawierających się w latach 1360–1370, wyznacza czas jej powstania na przełom lat 60. i 70. XIV wieku (WAŻNY 2012).

Wewnątrz latryny, pod izolacyjnym pokładem z gliny, znajdowało się nie wybrane – przynajmniej częściowo – wypełnisko złożone z fekaliów z dużą ilością szczątków organicznych, pestek, skorupki orzechów i żołądki, kości zwierzęcych, zbutwiałego drewna oraz wyrzuconych

Ryc. 1. Współczesny plan Pucka z lokalizacją terenu badań archeologicznych (oprac. M. Starski).

Fig. 1. Present-day plan of Puck with the location of the area of archaeological excavations.

Ryc. 2. Puck, dz. 123. Lokalizacja badanej posesji z oznaczeniem istniejącej zabudowy, wykopów archeologicznych oraz odkrytych konstrukcji: A – latryna, 3. ćw. XIV w.; B – piwniczka, 4. ćw. XIV w.; C – latryna, 4. ćw. XIV w.; D – latryna, XVI w.; E – latryna XVII/XVIII w. (oprac. K. Blusiewicz).

Fig. 2. Puck, Plot 123. Location of the examined plot, with an indication of presently existent buildings, archaeological trenches and revealed constructions: A – latrine, 3rd quarter of the 14th c.; B – cellar, 4th quarter of the 14th c.; C – latrine, 4th quarter of the 14th c.; D – latrine, the 16th c.; E – latrine, the 17th/18th c.

Ryc. 3. Puck, dz. 123. Widok latryny z 3. ćwierci XIV wieku w trakcie eksploracji (fot. K. Blusiewicz).

Fig. 3. Puck, Plot 123. View of the latrine from the 3rd quarter of the 14th c. in the course of exploration.

Ryc. 4. Puck, dz. 123. Fragmenty pucharów fletowanych *in situ* (fot. K. Blusiewicz).

Fig. 4. Puck, Plot 123. Fragments of flute beakers *in situ*.

tam przedmiotów używanych w gospodarstwie domowym. Pozyskano z niego niezwykle interesujący i dość bogaty zespół zabytków, świadczący o zamożności właścicieli badanej parceli. Były wśród nich liczne przedmioty codziennego użytku, takie jak późnośredniowieczne naczynia gliniane, wypalane w atmosferze redukcyjnej, pozostałości dzieży do wyrabiania ciasta, denek naczyń klepkowych, fragmenty średnich i dużych toczonych talerzy drewnianych oraz prosta łyżka do mieszania i nóż z drewnianą oprawą. Do rzadziej spotykanych i uznawanych za przedmioty luksusowe należą fragmenty czterech dzbanów kamionkowych, tzw. dzbanów karczemnych (*Schenkenkanne*) oraz z cylindryczną szyjką (*Zyllinderhalskrug*), pochodzące z warsztatów siegburskich. Ciekawym znaleziskiem jest dzban kamionkowy pokryty zielonym szkliwem ołowiowym. Naczynia takie wyrabiano w nadreńskich lub saksońskich pracowniach garncarskich, a następnie szkliwiono w warsztatach niderlandzkich (GAIMSTER 1997: 60). Wśród wyrobów szklanych zrekonstruowano kilka pucharów fletowanych, zdobionych guzkami i nicią szklaną (Ryc. 4), oraz szklance na stopce. Jednak najbardziej interesującym i niezwykle rzadko spotykanym zabytkiem był zachowany

w całości i w doskonałym stanie flet drewniany (Ryc. 5). Omówiony zespół zabytków z wypełniska datowany jest na przełom XIV i XV wieku.

W ostatniej ćwierci XIV wieku przy wschodniej granicy parceli wzniesiono budynek gospodarczy, którego pozostałość odsłonięto w postaci niewielkiej, zagłębionej w podłoże „piwniczki”, z obudową z desek w konstrukcji palisadowej (Ryc. 2:B). Obiekt ten funkcjonował dość krótko, a słaba konstrukcja ścian nie wytrzymała naporu ziemi i deski pochyliły się lub częściowo zawałyły do wnętrza. Prawdopodobnie jego kres przyspieszył niewielki pożar, którego śladem była cienka warstwa węgla drzewnych wewnątrz i na zewnątrz obiektu. Również w 4. ćwierci XIV wieku w środkowej części parceli zbudowano kolejną latrynę z drewnianą obudową (Ryc. 2:C), zaś nieliczne zabytki pozyskane z jej wypełniska reprezentują typowe dla późnego średniowiecza formy naczyń siwionych. Zastanawiający jest fakt funkcjonowania w jednym czasie na tej samej parceli dwóch dużych dołów kloacznych. Wskazuje to być może na przeprowadzenie podziału podłużnego działki na dwie węższe parcele. Mimo iż nie uchwycono wyraźnych śladów późniejszych podziałów, należy się liczyć z takim rozwiązaniem.

Ryc. 5. Puck, dz. 123. Flet drewniany z wypełniska latryny (fot. M. Bogacki).

Fig. 5. Puck, Plot 123. Wooden flute from the fill of the latrine.

Wszystkie trzy obiekty zasypane zostały grubą warstwą izolacyjną i niwelacyjną z rdzawożółtej, zwartej gliny. Niwelacja związana z zasypaniem młodszej z latryn to ostatni zachowany poziom zalegający poniżej warstw współczesnych. W nieokreślonym czasie, być może w związku z budową ratusza miejskiego we frontowej części parceli lub wznoszeniem na jego zapleczu budynków, zadokumentowanych na zdjęciach lotniczych z okresu międzywojnia, wykonano niwelację terenu, usuwając nawarstwienia z 2. połowy XV wieku i czasów nowożytnych. Jediną ich pozostałością, świadczącą, iż w tym okresie badany obszar

nadal pełnił funkcję zaplecza sanitarnego, są kolejne dwie kloaki datowane na podstawie zabytków pozyskanych z wypełnisk na XVI (**Ryc. 2:D**) oraz XVII/ XVIII wiek (**Ryc. 2:E**). Jeszcze na planie katastralnym z 1810 roku teren ten oznaczony został jako podwórze z drewnianymi zabudowaniami gospodarczymi przy wschodniej granicy.

Mgr Katarzyna Blusiewicz
Instytut Archeologii
Uniwersytet Warszawski
karolina.blusiewicz@gmail.com

Literatura

BLUSIEWICZ K.

- 2011 *Sprawozdanie z ratowniczych badań archeologicznych przeprowadzonych na działce miejskiej nr 123 w Pucku we wrześniu 2010 roku oraz lipcu i sierpniu 2011 roku*, Warszawa (maszynopis w archiwum Zakładu Archeologii Późnego Średniowiecza i Czasów Nowożytnych IA UW).

BRUSKI K.

- 1998 *Puck w czasach krzyżackich (1306–1466)*, (w:) A. Groth (red.), *Historia Pucka*, Gdańsk, 68–90.

GAIMSTER D.

- 1997 *German Stoneware 1200–1900. Archaeology and Cultural History*, London.

WAŻNY T.

- 2012 *Analiza dendrochronologiczna drewna ze stanowiska Puck-Miasto (seria z 2011 r.)*, Toruń (maszynopis w archiwum Zakładu Archeologii Późnego Średniowiecza i Czasów Nowożytnych IA UW).

PUCK (PLOT 123), THE POMORSKIE VOIVODESHIP. EXCAVATIONS IN 2010–2011

In 2010 and 2011 archaeological excavations were carried out in the area of the back of a burgher plot at the Market Square. The plot was situated in the south-eastern block of buildings of the location town of Puck (Site 1, AZP 'Archeologiczne Zdjęcie Polski – Archaeological Record of Poland' 04–42; **Fig. 1**). Obtained research results allow for a reconstruction of the management of the backyard of the plot in its earliest period of use.

The plot was settled in the course of formation of the location town in the 3rd quarter of the 14th c., after the grant of the location privilege in 1348. This is pointed out by the chronology of portable finds which were extracted from the earliest usage layers of the backyard. In this period, the backyard fulfilled the role of a household and sanitary base. In the course of research, traces of original divisions of the plot and remains of two latrines and a cellar of a household building (**Figs. 2:A–C, 3**) were discovered. They came into existence in the 3rd and the 4th quarter

of the 14th c. Later cultural layers, coming from the 15th c. and the modern period, were removed in the course of present-day levelling of the terrain. Their only remains are another two latrines which are dated to the 16th c. (**Fig. 2:D**) and the 17th/18th c. respectively (**Fig. 2:E**).

A rich and interesting assemblage of finds dated to the turn of the 14th and the 15th c. was gathered from the fill of the earliest latrine. Apart from fragments of greyish ware vessels, remains of a kneading-trough, staved vessels, turned wooden plates, a spoon and a knife with a wooden grip were found. Furthermore, finds considered as luxury items were also discovered, such as stoneware pitchers (*Schenkenkanne*, *Zylinderhalskrug*), a green-glazed pitcher which was imported from English workshops, fragments of a few ornamented flute beakers (**Fig. 4**), as well as a wooden flute (**Fig. 5**).

Translated by Grzegorz Żabiński